

RECOMANDĂRI DE POLITICI

**În domeniul achizițiilor publice
din Republica Moldova**

ACORDUL-CADRU

**Beneficii, riscuri și recomandări de politici pentru
valorificarea potențialului său în achizițiile publice**

RECOMANDĂRI DE POLITICI

În domeniul achizițiilor publice din Republica Moldova

ACORDUL-CADRU

Beneficii, riscuri și recomandări de politici pentru valorificarea potențialului său în achizițiile publice

Elaborat de Ecaterina Meaun și Diana Enachi

Acest document a fost elaborat în cadrul proiectului „Cutting edge improvements in the public procurement system in Moldova through inclusiveness, creativity and low abiding practices” / „Îmbunătățiri inovative în sistemul de achiziții publice din Republica Moldova prin incluziune, creativitate și practici de respectare a legislației”. Această publicație a fost finanțată de UE și co-finanțată de UK aid cu suportul Guvernului Marii Britanii. Responsabilitatea pentru conținutul acestei publicații aparține autorilor și nu reflectă neapărat poziția UE și a Guvernului Britanic.

Acest proiect este finanțat de către Uniunea Europeană.
Delegația Uniunii Europene în Republica Moldova
Str. Kogălniceanu, 12 MD 2001 Chișinău, Republica Moldova
Tel: (+37322) 210932 Fax: (+37322) 245714

Comisia Europeană este organul executiv al UE.

„Uniunea Europeană este constituită din 28 state membre care au decis să-și unească treptat know-how-ul, resursele și destinele. Împreună, pe parcursul unei perioade de extindere de 50 de ani, ele au creat o zonă de stabilitate, democrație și dezvoltare durabilă, asigurând diversitatea culturală, toleranța și libertățile individuale. Uniunea Europeană este decisă de a împărtăși realizările și valorile sale cu țările și popoarele de dincolo de frontierele sale.”

British Embassy
Chisinau

Proiectul este implementat
de Institutul pentru
Dezvoltare și Inițiative
Sociale (IDIS) „Viitorul”

Date de contact:
MD 2005 Chișinău
Str. Iacob Hâncu 10/1
Tel: (+37322) 210932
Fax: (+37322) 245714

Proiectul este
cofinanțat de
UK aid
cu suportul
Guvernului
Marii Britanii

Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul” este succesorul de drept al Fundației Viitorul, și păstrează în linii mari tradițiile, obiectivele și principiile de acțiune ale fundației, printre care se numără: formarea de instituții democratice și dezvoltarea unui spirit de responsabilitate efectivă printre oamenii politici, funcționari publici și cetățenii țării noastre, consolidarea societății civile și spiritului critic, promovarea libertăților și valorilor unei societăți deschise, modernizate și proeuropene. IDIS „Viitorul” reprezintă o instituție de cercetare, instruire și inițiativă publică, care activează pe o serie de domenii legate de: analiză economică, guvernare, cercetare politică, planificare strategică și management al cunoștințelor în Republica Moldova.

Orice utilizare a unor extrase ori opinii ale autorului acestei publicații trebuie să conțină referință la IDIS „Viitorul”.

Pentru mai multe informații asupra acestei publicații ori asupra abonamentului de recepționare a publicațiilor editate de către IDIS, vă rugăm să contactați IDIS „Viitorul”.

Adresa de contact:

Chișinău, Iacob Hâncu 10/1, 2004, Republica Moldova

Telefon: (373-22) 21 09 32

Fax: (373-22) 24 57 14

www.viitorul.org

CUPRINS

Introducere	4
1. Cadrul legal	5
1.1. Acte legislative internaționale.....	5
1.2. Acte legislative și normative naționale	5
2. Ce reprezintă un acord-cadru	7
2.1. Concepte și definiții	7
2.2. Evoluția acordurilor-cadru în Republica Moldova	8
3. Condițiile de utilizare a acordului-cadru	10
3.1. Modalitatea de încheiere a acordului-cadru	10
3.2. Stabilirea valorii estimate.....	11
4. Conținutul și prevederile unui Acord-cadru	12
4.1. Contracte subsecvente	12
4.2. Clauze contractuale.....	12
5. Beneficiile acordului-cadru	14
6. Gestionarea riscurilor implicate în cazul încheierii unui acord-cadru	15
7. Concluzii și recomandări	16
Bibliografie	20

Introducere

Acordurile-cadru sunt tot mai recunoscute la nivel internațional, ca fiind **modalități eficiente de achiziție**, permițând autorităților contractante – ambele la nivel central și local – **agregarea eficientă a cererii și ofertei**, având ca avantaj principal **un grad sporit de flexibilitate**. Cu toate acestea, în Republica Moldova, această modalitate de atribuire a contractului de achiziție publică este puțin utilizată de către autoritățile contractante în procesul de achiziție de bunuri, lucrări sau servicii. În perioada primului semestru al anului 2018, au fost inițiate **35 de proceduri de achiziții prin acord-cadru**, în rezultatul cărora au fost încheiate **213 contracte subsecvente** în valoare de 8 756 867,0 lei¹.

Cauzele nevalorificării acordului-cadru de către autoritățile contractante din Republica Moldova țin de: lacune în legislația primară și secundară cu privire la această modalitate de atribuire a contractului de achiziție; complexitatea procedurii, dar și lipsa experienței și înțelegerii acestei metode de către autorități. În scopul înțelegerii informației prezentate de către toți actorii implicați în procesul de achiziție, dar și de către publicul larg, mai jos sunt prezentate noțiunile de bază:

Acord-cadru – acord încheiat între una sau mai multe autorități contractante și unul sau mai mulți operatori economici, având ca obiect stabilirea condițiilor pentru contractele ce urmează a fi atribuite în decursul unei perioade determinate, în special prețurile și, după caz, cantitățile prevăzute;

Contract subsecvent – contract cu titlu oneros, încheiat în formă scrisă între operatorul economic sau unul dintre operatorii economici cu care a fost încheiat un acord-cadru și autoritatea contractantă parte a acestui acord, prin care se materializează solicitarea acesteia referitoare la procurarea de bunuri, executarea de lucrări sau prestarea de servicii în sensul Legii nr. 131 din 03 iulie 2015 privind achizițiile publice, ce fac obiectul respectivului acord-cadru;

Documentație de atribuire – documentația ce cuprinde toate informațiile legate de obiectul acordului-cadru și de procedura de atribuire a acestuia, inclusiv caietul de sarcini prin care se detaliază condițiile tehnice aferente bunurilor/serviciilor/lucrărilor care răspund necesităților autorității contractante în raport cu obiectul acordului-cadru ce urmează a fi încheiat, inclusiv cerințele față de calitatea materialelor/bunurilor, standardele și reglementările tehnice aplicabile, protecția mediului, protecția muncii, tehnologiile utilizate, transportul, inspecțiile, testele, verificările, modificările, măsurătorile etc.;

Ofertă tehnică – document al ofertei, elaborat în baza cerințelor din caietul de sarcini, stabilite de autoritatea contractantă;

Ofertă financiară – document al ofertei, prin care se furnizează informațiile cerute prin documentația de atribuire cu privire la prețuri unitare, tarife, alte condiții financiare și comerciale;

Procedura de atribuire – etapele care trebuie parcurse de autoritatea contractantă și de către ofertanți pentru ca acordul părților privind angajarea în acordului-cadru să fie considerat valabil. Procedura de atribuire, în urma căreia se încheie acordului-cadru, urmează din punct de vedere procedural aceleași etape cu procedura de licitație deschisă sau licitație restrânsă.

¹ https://tender.gov.md/sites/default/files/document/attachments/raport_aap_2018_tr02__0.pdf

1. Cadrul legal

1.1. Acte legislative internaționale

În scopul creării unei concurențe echitabile pentru toate întreprinderile din statele Uniunii Europene (în continuare UE), legislația UE stabilește reguli armonizate privind achizițiile publice. Acestea reglementează modul în care autoritățile publice și anumiți operatori de utilități achiziționează bunuri, lucrări și servicii. Normele sunt prevăzute în trei directive principale ale UE, care sunt transpuse în legislația națională a fiecărei țări membre și se aplică în cazul licitațiilor pentru contracte de achiziții publice a căror valoare monetară depășește un anumit prag. Pentru ofertele de valoare mai mică, se aplică normele naționale. Cu toate acestea, aceste norme naționale trebuie, de asemenea, să respecte principiile generale ale legislației UE.

Directivele UE:

1. **DIRECTIVA 2007/66/CE A PARLAMENTULUI EUROPEAN ȘI A CONSILIULUI** din 11 decembrie 2007 de modificare a Directivelor 89/665/CEE și 92/13/CEE ale Consiliului în ceea ce privește ameliorarea eficacității căilor de atac în materie de atribuire a contractelor de achiziții publice.
2. **DIRECTIVA 2014/24 A PARLAMENTULUI EUROPEAN ȘI A CONSILIULUI** din 26 februarie 2014 privind achizițiile publice și de abrogare a Directivei 2004/18/CE
3. **DIRECTIVA 2014/25/UE A PARLAMENTULUI EUROPEAN ȘI A CONSILIULUI** din 26 februarie 2014 privind achizițiile efectuate de entitățile care își desfășoară activitatea în sectoarele apei, energiei, transporturilor și serviciilor poștale și de abrogare a Directivei 2004/17/CE.

1.2. Actele legislative și normative naționale

Acordul-cadru este reglementat în Legea privind achizițiile publice nr. 131/2015 la secțiunea a 5-a „Modalități speciale de atribuire a contractelor de achiziții publice”, articolul 61. Deși actuala lege privind achizițiile publice a intrat în vigoare de mai bine de doi ani (01.05.2016), și între timp, a fost amendată în repetate rânduri, nu a fost elaborat și aprobat un Regulament nou cu privire la acordul-cadru, care să reglementeze corespunzător acest aspect. Cadrul legal secundar în acest sens datează din anul 2012, an în care a fost aprobat,

prin Hotărârea Guvernului nr. 826, Regulamentului cu privire la acordul-cadru ca modalitate specială de atribuire a contractului de achiziție publică².

Odată cu intrarea în vigoare a noii Legi nr. 131/2015 și ultimele amendamente din 2018, precum și implementarea noului sistem de achiziții electronice SIA RSAP (MTender), este necesară elaborarea și

² <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=345409&lang=1>

aprobarea unui nou Regulament cu privire la acordul-cadru. Altfel, carențele cadrului legal secundar nu permit utilizarea acestei proceduri speciale de către autoritățile contractante, dar totodată, generează utilizarea ineficientă a resurselor publice pentru achiziții de anumite bunuri sau servicii.

Cadrul legal național (primar și secundar) în vigoare actualmente:

- **Legea Nr. 131** din 03.07.2015 privind achizițiile publice³;
- **Hotărârea Guvernului nr. 986 din 10.10.2018** cu privire la aprobarea Regulamentului privind modul de a Registrului de stat al achizițiilor publice format de Sistemul informațional automatizat „Registrul de stat al achizițiilor publice” (MTender);
- **Hotărârea Guvernului nr. 985 din 10.10.2018** cu privire la aprobarea Regulamentului privind acreditarea platformelor electronice de achiziții în cadrul Sistemului informațional automatizat „Registrul de stat al achizițiilor publice” (MTender);
- **Hotărârea Guvernului nr. 705 din 11.08.2018** cu privire la aprobarea Conceptului tehnic al Sistemului informațional automatizat „Registrul de stat al achizițiilor publice” (MTender);
- **Hotărârea Guvernului nr. 826 din 07.11.2012** pentru aprobarea Regulamentului cu privire la acordului-cadru ca modalitate specială de atribuire a contractului de achiziție publică;
- **Hotărârea Guvernului nr. 1420 din 28.12.2016** pentru aprobarea Regulamentului privind evidența Listei operatorilor economici calificați;
- **Legea Nr. 125 din 02 iunie 2016** pentru aderarea Republicii Moldova la Acordul privind achizițiile publice și la Acordul privind achizițiile publice modificat prin Protocolul de modificare a acestuia.

³ Legea nr. 131 transpune Directiva 2014/24/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 februarie 2014 privind achizițiile publice și de abrogare a Directivei 2004/18/CE, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 94 din 28 martie 2014, cu modificările operate prin Regulamentul delegat (UE) 2017/2365 al Comisiei din 18 decembrie 2017 de modificare a Directivei 2014/24/CE a Parlamentului European și a Consiliului în ceea ce privește pragurile de aplicare pentru procedurile de atribuire a contractelor de achiziții publice, precum și Directiva 89/665/CCE a Consiliului din 21 decembrie 1989 privind coordonarea actelor cu putere de lege și a actelor administrative privind aplicarea procedurilor care vizează căile de atac față de atribuirea contractelor de achiziții publice de produse și a contractelor publice de lucrări, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 395 din 30 decembrie 1989.

2. Ce reprezintă un Acord-cadru

2.1. Concepte și definiții

Conform legislației Republicii Moldova cu privire la achiziția publică, **acordul-cadru reprezintă** un acord încheiat între una sau mai multe autorități contractante și unul sau mai mulți operatori economici, **având ca obiect stabilirea condițiilor pentru contractele ce urmează a fi atribuite în decursul unei perioade determinate**, în special prețurile și, după caz, cantitățile prevăzute.

Autoritatea contractantă încheie un acord-cadru pentru anumite bunuri, servicii sau lucrări cu caracter repetitiv, prevăzute cu limite minimale și maximale pentru o perioadă determinată de timp (de regulă, până la 4 ani) și a căror cantitate poate fi doar estimată, fără a fi stabilit exact necesarul dintr-un an (produse alimentare, bilete de avion, reparații auto, servicii de transport auto).

Legislația în domeniul achizițiilor publice instituie o modalitate specială de atribuire, numită „acord-cadru” prin care se permite încheierea unei înțelegeri între cumpărător/cumpărători (autorități contractante) și vânzător/vânzători (operatori economici – ofertanți câștigători) pentru o cantitate maximă, iar la momente prestabilite să fie furnizate părți din acord (similar livrărilor pe bază de comandă).

Practicile și reglementările internaționale prevăd următoarele tipuri de acorduri-cadru:

- ▶ Uniunea Europeană, în directiva privind achizițiile publice din 2014, definește acordurile-cadru drept „acorduri între una / mai multe autorități contractante și operator / operatori economici... până la stabilirea termenilor care reglementează contractele care urmează să fie atribuite pe o anumită perioadă de timp...în ceea ce privește prețul și cantitățile.”
- ▶ Statele Unite ale Americii au adoptat diferite opțiuni cum ar fi: contractele de achiziție la nivel de guvern (Government-Wide Acquisition Contracts - GWAC), Contracte de livrare nedefinită / cantitate nedeterminată (Indefinite Delivery/ Indefinite Quantity - IDIQ) și contracte Planificarea atribuirilor multiple (Multiple Award Schedules (MAS), care presupune contractare multiplă cu dezvoltarea concurenței la etapa de contractare subsecventă în procesul de livrare/prestare propriu-zis.
- ▶ Comisia Națiunilor Unite pentru Dreptul Comerțului Internațional (UNCITRAL) definește un acord-cadru ca a tranzacție pentru asigurarea aprovizionării unui produs sau serviciu pe o anumită perioadă de timp.

Toate definițiile acordului-cadru de mai sus au două trăsături comune:

- 1. agregarea cererii de bunuri și servicii care urmează să fie livrate / furnizate în anumite intervale de timp;**
- 2. desfășurarea procedurii procedurii de achiziții în două etape.**

Din punct de vedere legislativ, acordul-cadru nu este suficient reglementat, ceea ce face dificilă utilizarea acestuia în practică. Deși acordul-cadru este prevăzut de Legea nr. 131/15, lipsa unui regulament în acest sens face imposibilă utilizarea acestuia, deoarece doar în cadrul unui regulament sunt prevăzute mecanismele de utilizare a unei metode de achiziție și aceasta se referă inclusiv la acordul-cadru.

Din punct de vedere aplicativ, acordul-cadru este foarte puțin cunoscut de către autoritățile contractante, și prin urmare, acestea sunt reticente în privința aplicării acestei modalități speciale de achiziție. De asemenea, reticența autorităților contractante poate fi explicată și prin lipsa capacităților autorităților și a pregătirii profesionale suficiente a specialiștilor în achiziții publice în aplicarea acordului-cadru.

2.2. Evoluția acordurilor-cadru în Republica Moldova

Actualmente, în Republica Moldova, acordul-cadru nu este suficient utilizat și valorificat ca modalitate specială de achiziție publică. Autoritățile contractante au inițiat utilizarea acordurilor-cadru în procedurile de achiziție publică începând cu anul 2013, ca urmare a aprobării către sfârșitul anului 2012 a Hotărârii Guvernului nr. 826 din 07.11.2012 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la acordul-cadru ca modalitate specială de atribuire a contractului de achiziție publică.

În perioada primului semestru al anului 2018, conform datelor Agenției Achiziții Publice, au fost desfășurate 35 de proceduri de achiziție prin acord-cadru, urmare a cărora au fost încheiate 213 contracte subsecvente în valoare totală de 8 756 867,0 lei.

Tabel nr. 1. Acordurile-cadru încheiate de către autoritățile contractante din Republica Moldova

Anii	Numărul acordurilor-cadru	Numărul contractelor subsecvente încheiate	Valoarea achizițiilor desfășurate prin acord-cadru, lei
2013	5	14	985 068,50
2014	24	79	7685 259,88
2015	27	78	18 270 907,29
2016	15	70	698 985,60
2017	28	75	3 365 216,00
2018, I semestru	35	213	8 756 867,00

Sursa: elaborat de autor în baza Rapoartelor de activitate ale Agenției Achiziții Publice

Din tabelul de mai sus, observăm că, în ultimii 5 ani, evoluția acordurilor-cadru și valorii achizițiilor publice desfășurate prin acorduri-cadru a avut un trend pozitiv în perioada anilor 2013-2015 și un trend negativ în perioada anilor următori 2015-2016. Ulterior, din anul 2016, utilizarea acordurilor-cadru a revenit pe un trend pozitiv, care continuă până în prezent. În această perioadă a avut loc o creștere vertiginoasă, atât a numărului acordurilor-cadru inițiate și a numărului contractelor subsecvente încheiate, cât și a valorii achizițiilor publice desfășurate prin acordul-cadru, care a crescut de 4,8 ori. În anul 2018 este înregistrată la fel o creștere, atât a numărului acordurilor-cadru și contractelor subsecvente, cât și a valorii achizițiilor publice. Aceasta în condițiile în care pentru anul 2018 sunt disponibile datele doar pentru primul semestru.

În ceea ce privește obiectul achizițiilor publice desfășurate prin acorduri-cadru, preponderent acesta se utilizează pentru procurarea serviciilor de transport aerian. În ultimii 3 ani, autoritățile contractante

au încheiat acorduri-cadru și pentru procurarea diverselor servicii comerciale și servicii conexe: diverselor echipamente de transport și piese de schimb; servicii de inginerie; servicii tipografice și servicii conexe, precum și mașini, echipament și accesorii de birou, cu excepția computerelor, a imprimantelor și mobilierului. În 2018 se observă o diversificare a bunurilor și serviciilor achiziționate prin inițierea și încheierea acordurilor-cadru, ceea ce denotă o utilizare mai largă a acestei proceduri speciale de achiziție de către autorități.

Există anumite discrepanțe între datele din rapoartele Agenției Achiziții Publice și datele publicate pe pagina web la secțiunea „Acorduri-cadru” privind acordurile-cadru și contractele subsecvente încheiate de către autoritățile contractante. Datele privind acordurile-cadru și contractele subsecvente încheiate de către autorități sunt disponibile începând cu anul 2017 pe pagina web a Agenției Achiziții Publice⁴. Conform acestor date, în anul 2018 (I semestru), autoritățile contractante au desfășurat 22 de proceduri de achiziție prin acord-cadru, iar drept urmare au fost încheiate 101 contracte sub-

secvente (valoarea estimată totală constituie 24 milioane lei). Aceste date se contrapun cu cele din Raportul Agenției menționat mai sus (pentru I semestru al anului 2018), în care figurează 35 de acorduri-cadru și 213 contracte subsecvente în aceeași perioadă a anului 2018. Aceste discrepanțe generează confuzie și lipsă de credibilitate. Pentru eliminarea acestor discrepanțe se recomandă Agenției Achiziții Publice revizuirea și actualizarea datelor privind acordurile-cadru încheiate și valoarea acestora, astfel încât datele din rapoartele de activitate să coincidă cu cele publicate pe pagina web. În cazul în care autoritățile contractante sunt cele care nu raportează Agenției corespunzător este necesară responsabilizarea acestora și aplicarea sancțiunilor pentru neconformare.

Conform aceleași surse, acordurile-cadru sunt utilizate doar de către autoritățile publice centrale și preponderent pentru procurarea serviciilor de transport aerian/procurare bilete pentru cursele aeriene. În tabelul de mai jos sunt prezentate autoritățile contractante cu cele mai multe (ca valoare) proceduri de achiziție prin acord-cadru.

Tabelul nr. 2. Autoritățile contractante cu cele mai multe achiziții desfășurate prin acord-cadru, I semestru 2018

	Autoritatea contractantă	Numărul acordurilor-cadru	Numărul contractelor subsecvente	Valoarea estimată a achizițiilor, milioane lei
1	Organizația de Atragere a Investițiilor și promovare a Exporturilor din Moldova	3	9	8,0
2	Secretariatul Parlamentului	3	13	2,3
3	Departamentul Dotări al Ministerului Apărării	1	5	2,1
4	Comitetul Național Olimpic al Republicii Moldova	1	4	2,0
5	Agencia Națională pentru Curriculum și Evaluare	1	3	1,7
6	Oficiul Național al Viei și Vinului	1	5	1,5
7	Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene	1	7	1,5
8	Ministerul Finanțelor	1	5	1,2
9	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării	1	7	1,0
10	AO Federația Independentă de Sporturi Nautice din Republica Moldova	1	5	1,0
11	Federația de Caiac Canoe	1	4	1,0

Sursă: elaborat de autor în baza datelor www.tender.gov.md

⁴ <https://tender.gov.md/ro/acord-cadru>

3. Condițiile de utilizare a acordului-cadru

3.1. Modalitatea de încheiere a acordului-cadru

Autoritatea contractantă are obligația de a încheia acordul-cadru prin aplicarea procedurii de licitație deschisă sau de licitație restrânsă, în conformitate cu art. 58 (4) al Legii nr. 131/15.

Conform aceluiași art. 58(5), prin excepție de la prevederile alin. (4), pentru încheierea unui acord-cadru autoritatea contractantă are dreptul de a aplica celelalte proceduri numai în circumstanțele specifice prevăzute de Legea nr. 131/15.

Autoritatea contractantă are obligația de a stabili operatorul economic sau operatorii economici care sunt parte a acordului-cadru prin aplicarea criteriilor de calificare și selecție, de atribuire și a factorilor de evaluare prevăzuți în documentația de atribuire.

Cu un singur operator economic:

- Cu respectarea angajamentelor principale pe care operatorul economic și le-a asumat prin propunerea tehnică depusă în cadrul procedurii de atribuire;
- Cu prețul unitar pe care operatorul economic l-a prevăzut în oferta și în baza căruia se va determina prețul fiecărui contract atribuit ulterior.

Cu mai mulți operatori economici:

- În cazul în care autoritatea contractantă încheie acordul-cadru cu mai mulți operatori economici, numărul acestora nu poate fi mai mic de 3, în măsura în care există un număr suficient de operatori economici care au îndeplinit criteriile de calificare și selecție și care au prezentat oferte admisibile (art.58 al Legii 131/15, alin. (13).
- În cazul în care numărul de candidați care îndeplinesc criteriile de calificare și selecție este

mai mic decât numărul minim indicat în anunțul de participare conform alin. (13), autoritatea contractantă are dreptul de a opta între a continua procedura de atribuire numai cu acel candidat/acei candidați care îndeplinește/îndeplinesc cerințele solicitate sau a anula procedura în condițiile prevăzute la art. 67 al Legii 131/15.

În acest caz, încheierea acordului-cadru are loc în următoarele modalități:

- **Fără reluarea competiției**, în conformitate cu termenii și condițiile prevăzute în cuprinsul său, în cazul în care acordul-cadru stabilește toți termenii și condițiile care reglementează furnizarea bunurilor, prestarea serviciilor, executarea lucrărilor, care constituie obiectul său precum și condițiile obiective în funcție de care se stabilește care dintre operatorii economici parte la acordul-cadru va furniza bunurile, va presta serviciile sau va executa lucrările.
- **Cu reluarea competiției** între operatorii economici care sunt parte la acordul-cadru, în cazul în care acordul-cadru nu stabilește toți termenii și condițiile care reglementează furnizarea bunurilor, executarea serviciilor sau executarea lucrărilor care constituie obiectul său.
- **Parțial fără reluarea competiției** între operatorii economici, numai dacă această posibilitate a fost prevăzută în documentația de atribuire elaborată în cadrul procedurii de atribuire a acordului-cadru, în cazul în care acordul cadru stabilește toți termenii și condițiile ce reglementează furnizarea bunurilor, prestarea serviciilor sau execuția lucrărilor care fac obiectul său.

De menționat faptul că autoritatea contractantă are obligația de a se consulta în scris cu operatorul economic, solicitându-i acestuia, în funcție de necesități, completarea ofertei de fiecare dată când intenționează să atribuie un contract de achiziții publice subsecvent unui acord-cadru.

În cazul în care acordul-cadru este încheiat cu mai mulți operatori economici, iar contractele

subsecvente urmează să fie atribuite prin reluarea competiției, autoritatea contractantă are obligația, ori de câte ori decide achiziționarea bunurilor/serviciilor/lucrărilor care fac obiectul acordului-cadru respective să transmită concomitent o invitație de participare la referitoare către toți operatorii economici semnatari ai acordului-cadru.

3.2. Stabilirea valorii estimate

În ceea ce privește estimarea valorii unui acord-cadru, dispozițiile alineatului 12 al HG 826 prevăd faptul ca aceasta se consideră a fi valoarea maximă estimată, foră TVA, a tuturor contractelor de achiziție publică ce se anticipează că vor fi atribuite în baza acordului-cadru respectiv, în decursul termenului de aplicare a acestuia.

Grupul de lucru responsabil de procedura de atribuire are obligația să întocmească un înscris în care este argumentată valoarea estimată în baza cantităților aferente obiectului acordului-cadru și a prețului/prețurilor unitar estimativ/estimative. Prețul unitar estimativ trebuie să cuprindă toate sumele plătibile, fără TVA,

pentru realizarea unei unități din produsul/serviciul/lucrarea ce face obiectul acordului-cadru respectiv.

În cadrul acestui înscris, grupul de lucru are obligația de a estima și valoarea celui mai mare contract subsecvent ce ar putea fi atribuit pe durata de aplicare a acordului-cadru, într-un mod similar cu acel descris în paragraful anterior. Autoritatea contractantă nu are dreptul de a stabili ca durata unui acord-cadru să depășească 4 ani, decât în cazuri excepționale, pe care le poate justifica în special prin obiectul specific al contractelor ce urmează a fi atribuite în baza acordului-cadru respectiv.

4. Conținutul și prevederile unui Acord-cadru

Cu un singur operator economic:

- Obligațiile pe care operatorul economic și le-a asumat prin propunerea tehnică prezentată în cadrul procedurii de atribuire, descrierea serviciilor și nivelul calitativ al acestora, descrierea bunurilor/serviciilor/lucrărilor și nivelul calitativ al acestora, duratele/termenele de livrare, de prestare sau execuție, începând din momentul încheierii contractului, garanțiile acordate, orice alte elemente care au fost luate în considerație în procesul de analiză și evaluare a propunerilor tehnice;
- Prețul/tarifal unitar, alte angajamente financiare sau comerciale prevăzute de operatorul economic în propunerea sa financiară;

- Condiții specifice, coeficienți de ajustare și formule de ajustare după caz;
- Orice alte elemente/clauze considerate necesare.

Cu mai mulți operatori economici:

- Elementele/condițiile care rămân neschimbate pe întreaga durată a acordului-cadru;
- Numărul maxim de operatori economici cu care se încheie acordurile cadru, conform prevederilor anunțului de participare;
- Elementele/condițiile care vor face obiectul reluării competiției pentru atribuirea contractelor subsecvente.

4.1. Contracte subsecvente

Durata ultimului contract subsecvent nu poate depăși perioada de valabilitate a acordului-cadru.

În cazul în care operatorul economic căruia autoritatea contractantă îi transmite o solicitare pentru încheierea unui contract subsecvent nu are capacitatea de a răspunde acestei solicitări deoarece cantitatea care face obiectul contractului depășește cantitatea estimată, autoritatea contractantă are dreptul de a iniția o nouă procedură de atribuire pentru achiziționarea întregii cantități necesare.

4.2. Clauze contractuale

Conform reglementărilor în vigoare, acordul-cadru trebuie să prevadă cel puțin:

Cu un singur operator economic:

- Obligațiile pe care operatorul economic și le-a asumat prin propunerea tehnică;
- Prețul unitar pe care operatorul economic l-a prevăzut în propunerea financiară și pe baza căruia se va determina prețul fiecărui contract atribuit ulterior.

Cu mai mulți operatori economici:

- Obligațiile pe care fiecare dintre operatorii economici și le-au asumat prin propunerea tehnică;
- Prețul unitar care este inclus în propunerea financiară.

În contractele subsecvente care urmează să fie atribuite în temeiul unui acord-cadru, acesta din urmă trebuie să menționeze și elementele/ condițiile considerate esențiale care se referă la:

- ❖ Obligațiile pe care operatorul economic/operatorii economici și le-au asumat prin propunerea tehnică prezentată în cursul procedurii de atribuire, în special în ceea ce privește (1) caracteristicile tehnice – funcționale și de performanță – ale produselor care urmează să fie furnizate, (2) descrierea serviciilor care urmează să fie prestate și nivelul calitativ al acestora, (3) descrierea lucrărilor care urmează să fie executate și nivelul calitativ al acestora, (4) duratele/termenele de livrare/prestare/ execuție începând din momentul încheierii contractului, (5) garanțiile acordate, (6) orice alte elemente care au fost luate în considerație în procesul de analiză și evaluarea propunerilor tehnice;
- ❖ Prețul/tarifal unitar sau prețurile/tarifele unitare, alte angajamente financiare sau comerciale, pe care operatorul economici/operatorii economici le-au prevăzut în propunerile financiare;
- ❖ Condiții specific/clauze pe care autoritatea contractantă le consideră necesare.

Totodată, în cazul în care acordul-cadru este încheiat cu mai mulți operatori economici, iar contractele subsecvente urmează să fie atribuite prin reluarea competiției, acordul-cadru trebuie să prevadă și:

- ✓ Elementele/condițiile care nu vor putea fi subiectul niciunei modificări pe întreaga durată a respectivului acord;
- ✓ Elementele/condițiile care vor face obiectul reluării competiției pentru atribuirea contractelor subsecvente.

În ceea ce privește **clauzele contractelor subsecvente încheiate în baza unui acord-cadru**, acestea vor fi reglementate în mod expres și în detaliu aspecte precum prețul contractului, modalitatea de plată a prețului, lucrările efective ce vor fi efectuate/cantitatea exactă ce va fi livrată/serviciile ce vor fi prestate, termenul de îndeplinire s.a.

Mai mult, orice acord-cadru va preciza în conținutul său și următoarele obligații principale:

Pentru autoritatea contractantă:

- ✓ Obligația de a nu încheia cu alt operator economic, pe durata acordului-cadru, un contract având ca obiect achiziționarea produselor/serviciilor/lucrărilor ce fac obiectul acordului-cadru respectiv;
- ✓ Obligația de a atribui contracte operatorului economic/operatorilor economici semnatari ori de câte ori intenționează să achiziționeze;
- ✓ În cazul în care acordul-cadru este încheiat cu mai mulți operatori economici, iar contractele subsecvente urmează să fie atribuite prin reluarea competiției, obligația ca ori de câte ori autoritatea contractantă va decide achiziționarea produselor/serviciilor/lucrărilor care fac obiectul acordului respectiv, aceasta să transmită concomitent o invitație de participare la reofertare către toți operatorii economici semnatari ai acordului-cadru.

Pentru operatorul economic/operatorii economici:

- ✓ Obligația furnizării de produse/prestării de servicii/execuției de lucrări, astfel cum a fost prevăzut în acordul-cadru respectiv, ori de câte ori autoritatea contractantă solicită acest lucru (solicitare care se va materializa prin încheierea unui contract subsecvent).

5. Beneficiile acordului-cadru

Utilizarea acestei modalități speciale de achiziție este de natură să ofere autorităților contractante o serie de beneficii, fiind aplicabilă cu preponderență în cazul unor procese repetitive de procurări de produse, servicii sau lucrări ce se extinde pe o perioadă determinată de până la 4 ani. Fără a avea caracter exhaustiv, exemplificăm în continuare câteva astfel de beneficii:

- Posibilitatea autorității contractante de a încheia un acord-cadru fără a deține efectiv la data semnării resursele necesare achiziției respective, urmând ca **sursele financiare să fie identificate și alocate ulterior;**
- Pe toată durata pentru care a fost încheiat un acord-cadru și în funcție de necesitățile sale concrete, autoritatea contractantă va putea atribui ulterior contracte subsecvente aferente, nemaifiind astfel necesară organizarea de noi proceduri pentru bunuri, servicii sau lucrări suplimentare, **fiind eficientizat procesul de achiziție.**
- **Asigurarea unui grad mai mare de transparență și competitivitate,** inclusiv datorită competiției din interiorul acordului-cadru;
- **Reducerea considerabilă a costurilor administrative, a timpului dedicat** procedurilor de achiziție și eficientizarea resurselor umane implicate în proces.

6. Gestionarea riscurilor implicate în cazul încheierii unui acord-cadru

Utilizarea acordului-cadru de către autoritățile contractante în procesul de achiziționare a bunurilor, serviciilor sau lucrărilor implică și anumite riscuri care, dacă sunt identificate corect, pot fi gestionate corespunzător în cazul apariției acestora.

Risc: Publicarea unor criterii de calificare și selecție discriminatorii, insuficient de detaliate sau incomplete

- Criteriile de calificare și selecție trebuie să fie obiective, nediscriminatorii și proporționale cu complexitatea și obiectul contractului. Acestea trebuie să reflecte necesitățile exacte ale autorității dar și să prevadă posibilitatea concretă a operatorului economic de a respecta condițiile contractuale.

Risc: Utilizarea criteriilor de atribuire „cel mai bun raport calitate-cost” sau „cel mai bun raport calitate-preț”, cu includerea unor factori de evaluare irelevanți și/sau ne-cuantificabili

- Factorii de evaluare trebuie să reflecte avantaje reale și evidente pe care autoritatea contractantă le poate obține. Factorii de evaluare și metodologia de aplicare a acestora trebuie să permită o departajare adecvată a ofertelor și să evite pe cât posibil aprecierile subiective ale grupului de lucru.

Risc: Respingerea solicitării de modificare a datei-limită de depunere a ofertelor, la cererea ofertanților

- Printre cele mai frecvente greșeli ale autorităților contractante în procesul încheierii acordurilor-cadru se numără și stabilirea termenului minim prevăzut de legislația în domeniul achizițiilor publice pentru depunerea ofertelor (spre exemplu, 20 de zile), care poate fi adesea insuficient pentru asigurarea unei concurențe sănătoase.

Risc: Solicitarea de clarificări la etapa de evaluare a candidaturilor/ofertelor în mod discriminatoriu (nerespectarea principiului tratamentului egal)

- Pentru a asigura respectarea principiului tratamentului egal între candidații/ofertanții participanți la procedura de atribuire, clarificările solicitate cu privire la același aspect trebuie să fie formulate în aceeași manieră și să fie solicitate tuturor candidaților/ofertanților ale căror oferte necesită respectivele clarificări. Totodată, perioadele de timp necesare elaborării răspunsului de către candidați/ofertanți, cu privire la același aspect necesar a fi clarificat trebuie să fie aceleași.

Risc: Modificarea substanțială a prețurilor/tarifelor bunurilor/serviciilor/lucrărilor pe durata unui acord-cadru de până la 4 ani.

- Pentru evitarea acestui risc se recomandă autorității utilizarea formulei de ajustare a prețurilor.

7. Concluzii și recomandări

Acordul-cadru, ca modalitate specială de atribuire a contractului de achiziție publică, este o practică uzuală de achiziții publice în diferite țări ale lumii, reieșind din multiplele beneficii pe care le oferă acesta, și în special, prin eliminarea riscurilor în procesul achiziționării bunurilor, serviciilor și lucrărilor cu caracter repetitiv, care sunt de regulă achiziții de bază ale unei autorități contractante.

În concluzie, utilizarea acordului-cadru este oportună în situațiile în care autoritatea contractantă are nevoie ca pe parcursul desfășurării acestuia să achiziționeze bunuri, servicii sau lucrări funcție de necesitățile variabile, precum și în funcție de alocările financiare variabile pe parcursul perioadelor bugetare la care se atribuie acordul-cadru.

În scopul asigurării executării art. 58 al Legii nr. 131 din 03 iulie 2015 privind achizițiile publice, cu modificările și completările ulterioare, precum și în vederea asigurării unei metodologii unice privind procedurile de achiziții publice de bunuri, lucrări și servicii, Agenția Achiziții Publice, fiind autoritatea administrativă în subordinea Ministerului Finanțelor, constituită în scopul fortificării capacităților autorităților contractante și dezvoltării abilităților mediului de afaceri în domeniul achizițiilor publice, în scopul monitorizării con-

Se recomandă autorității să evite:

1. Stabilirea criteriului prin raportare la o anumită arie geografică restrânsă (e.g. *unitate de producție stabilită în R. Moldova*);
2. Solicitarea de experiență similară specifică unui anumit tip de lucrare de construcție (e.g. lucrări de construcție a unei școli în loc de lucrări de construcții civile);
3. Solicitarea unor certificate sau autorizații care nu sunt relevante pentru îndeplinirea contractului (de exemplu, ISO 9001 de la producător).
4. Anunțul de participare și documentația de atribuire trebuie să conțină aceleași criterii de clarificare și selecție.

formității desfășurării procedurilor de achiziții publice, precum și al efectuării analizei sistemului de achiziții publice, în exercitarea atribuțiilor sale în temeiul art. 9, (lit.a) al Legii 131/15, **urmează să elaboreze și să înainteze Ministerului Finanțelor propunerea de modificare și completare a legislației secundare în domeniul achizițiilor publice și anume a modalității speciale de achiziții - acordul-cadru.**

Recomandări pentru autoritățile de reglementare

(Ministerul Finanțelor, Agenția Achiziții Publice)

- 1. Elaborarea și aprobarea unui nou Regulament cu privire la acordul-cadru ca modalitate specială de atribuire a contractului de achiziție publică în conformitate cu Legea nr.1 131/15 cu privire la Achizițiile publice.**

Precum a fost menționat în prezentul document, se observă un trend pozitiv al utilizării acordului-cadru de către autoritățile contractante. În condițiile în care autoritățile contractante recurg la acordul-cadru fără a avea un Regulament care ar descrie mecanismul de aplicare a acestuia, iar prevederile din Re-

gulamentul existent nu corespund Legii 131/15, aplicarea acordului-cadru are loc într-un mod eronat și poate chiar defectuos, care atrage după sine riscuri pentru autoritățile contractante.

Noul Regulament urmează să suplinească legislația primară și/sau să detalieze și să specifice prevederi care în legislația primară nu sunt expres prevăzute pentru acordul-cadru.

- **Garanția pentru ofertă.** Este recomandat ca valoarea garanției pentru ofertă să fie raportată la valoarea celui mai mare contract subsecvent ce se anticipează a fi semnat.
- **Capacitatea tehnico-profesională,** în special experiența similară să fie raportată de asemenea la valoarea celui mai mare contract subsecvent ce se anticipează a fi semnat.
- **Depunerea și deschiderea ofertelor** să fie prevăzute în conformitate cu utilizarea sistemului SIA RSAP (MTender) și excluderea întocmirii procesului verbal de deschidere a ofertelor, respectiv excluderea transmiterii, la solicitare, a unui exemplar al procesului-verbal de deschidere a tuturor operatorilor economici care au depus ofertă.
- **Excluderea obligativității** autorităților contractante de a prezenta Agenției Achiziții Publice darea de **seamă** cu privire la procedura de atribuire, odată ce darea de seamă este generată de sistemul SIA RSAP (MTender) și este publică.
- **Desfășurarea integrală a acordului-cadru prin sistemul SIA RSAP (MTender).**
- **Instituirea modalităților de comunicare prin intermediul sistemului SIA RSAP (MTender).**

2. Elaborarea Documentației standard pentru acordul-cadru, care să includă modelele de Acord-cadru pentru fiecare categorie separat: bunuri, lucrări și servicii, precum și documentația relevantă pentru etapa a doua, cea de reofertare și încheiere de contracte subsecvente. Documentația standard se recomandă

a fi elaborată pentru fiecare categorie separat: bunuri, lucrări și servicii.

3. Elaborarea unui Ghid privind aplicarea acordului-cadru.

În vederea eliminării sau diminuării reticenței autorităților contractante și stimularea utilizării acordului-cadru, ca modalitate specială de achiziție, se recomandă elaborarea unui ghid cu privire la aplicarea acordului-cadru. Ghidul urmează a fi elaborat după aprobarea Regulamentului cu privire la acordul-cadru și a documentației standard pe cele trei categorii distincte: bunuri, lucrări și servicii.

Agenția Achiziții Publice, în exercitarea atribuțiilor sale în temeiul art. 9 (lit. d) al Legii 131/15, în vederea acordării ajutorului metodologic și consultațiilor în aplicarea acordului-cadru, poate elabora Ghidul de atribuire a contractelor de achiziții prin metoda acordului-cadru. În același timp, elaborarea Ghidului poate fi realizată prin colaborare cu organizații ale societății civile, active în domeniul achizițiilor publice și/sau cu atragerea experților cu experiență vastă în domeniul achizițiilor.

4. Activități de instruire și consolidare a capacităților autorităților contractante privind aplicarea acordului-cadru pentru achizițiile publice de bunuri și servicii.

După aprobarea Regulamentului cu privire la acordul-cadru și după elaborarea Ghidului cu privire la aplicarea acordului-cadru, se recomandă inițierea unor sesiuni de instruire speciale pentru aplicarea acordului-cadru. Sesiunile de instruire se recomandă a fi prestate atât autorităților contractante, cât și operatorilor economici or, această modalitate de achiziție este una nouă pentru ambele părți.

Agenția Achiziții Publice, în exercitarea atribuțiilor sale în temeiul art. 9 (lit. d) al Legii 131/15, în vede-

rea acordării ajutorului metodologic și consultațiilor în aplicarea acordului-cadru, poate presta instruirile respective sau poate atrage experți în domeniul achizițiilor în acest sens. În același timp, sesiunile de instruire pot fi prestate adițional și de către orice altă organizație neguvernamentală, care are ca domeniu de activitate monitorizarea achizițiilor publice, precum și întărirea capacităților în domeniul

respectiv și care are sau poate atrage experți în domeniul achizițiilor publice.

5. Mediatizarea și informarea autorităților contractante cu privire la beneficiile utilizării acordului cadru în procedurile de achiziție.

Recomandări pentru autoritățile contractante privind utilizarea acordului-cadru:

Autoritățile contractante trebuie să asigure respectarea prevederilor legale la toate etapele până la atribuirea contractelor urmare a acordului-cadru stabilit și aplicarea unor proceduri de achiziție deschise și competitive (licitație deschisă sau licitația restrânsă). De asemenea, un alt aspect esențial în procesul de încheiere a unui acord-cadru este concurența, care nu trebuie în nici un mod restrânsă sau denaturată.

1. La etapa de elaborare a documentației de atribuire cu specificații tehnice:

- conform necesităților de bunuri, servicii sau lucrări în cadrul procedurii respective;
- să evite referințele la o anumită marcă comercială, un producător sau operator economic specific astfel încât acestea să ducă la un anumit operator economic, cu includerea sintagmei „sau echivalent”;
- indicarea criteriilor de evaluare strict prevăzute de cadrul legal;

2. Stabilirea unor termeni rezonabili pentru elaborarea și depunerea ofertelor în scopul asigurării unei participări cât mai largi a operatorilor economici. Prin stabilirea unui termen realist, autoritatea asigură un nivel adecvat al concurenței. În caz contrar, există riscul ca nicio ofertă să fie depusă, ceea ce creează dificultăți pentru realizarea achiziției și consumă timpul și resursele autorității.

3. La etapa de evaluare a ofertelor se recomandă:

- cooptarea unor experți tehnici independenți în grupurile de lucru/comisiile de evaluare;
- solicitarea de informații suplimentare și clarificări, cu respectarea principiului tratamentului egal, înainte de a decide excluderea unui ofertant, coroborat cu acordarea unui timp suficient pentru prezentarea răspunsurilor solicitate;
- luarea în considerare a resurselor terților susținători;
- motivarea temeinică a rezultatului evaluării.

4. La etapa de atribuire a contractului în baza unui acord-cadru, autoritatea contractantă nu va modifica condițiile stabilite la inițierea acordului-cadru. De asemenea, la etapa de redactare a contractului ca urmare a unui acord-cadru se recomandă autorităților introducerea unor clauze care să responsabilizeze contractantul astfel încât acesta să își asume riscuri proporționale cu practicile de piață. În caz contrar, candidații vor avea tendința, fie să se retragă din competiție, fie să încerce să se eschiveze, prin introducerea de rezerve sau prin acceptarea în mod formal a acestora.

5. La etapa de management a contractelor este interzisă modificarea acestora prin acorduri adiționale.

6. Aplicarea sancțiunilor prevăzute în acordul-cadru și transpuse în contractele subsecvente, care este obligatorie, dacă nu sunt îndeplinite obligațiile contractuale. Neaplicarea sancțiunilor prevăzute inițial ar însemna o înlesnire a condițiilor de executare stabilite inițial, incompatibilă cu principiul tratamentului egal și al transparenței. De asemenea, solicitarea includerii operatorilor economici care au admis încălcări în Lista de

interdicție a operatorilor economici, gestionată de către Agenția Achiziții Publice.

Luând în considerare cele menționate mai sus, autoritatea contractantă trebuie să se asigure de faptul că utilizează acordul-cadru ca un instrument eficient și economic de achiziționare a unor bunuri, servicii sau lucrări, dar care nu afectează necesitățile sale sau concurența pe piața achizițiilor.

Bibliografie

- Legea nr. 131 din 03 iulie 2015 privind achizițiile publice;
- DIRECTIVA 2007/66/CE A PARLAMENTULUI EUROPEAN ȘI A CONSILIULUI **din 11 decembrie 2007 de modificare a Directivelor 89/665/CEE și 92/13/CEE ale Consiliului în ceea ce privește ameliorarea eficacității căilor de atac în materie de atribuire a contractelor de achiziții publice.**
- DIRECTIVA 2014/24 A PARLAMENTULUI EUROPEAN ȘI A CONSILIULUI **din 26 februarie 2014 privind achizițiile publice și de abrogare a Directivei 2004/18/CE**
- DIRECTIVA 2014/25/UE A PARLAMENTULUI EUROPEAN ȘI A CONSILIULUI **din 26 februarie 2014 privind achizițiile efectuate de entitățile care își desfășoară activitatea în sectoarele apei, energiei, transporturilor și serviciilor poștale și de abrogare a Directivei 2004/17/CE.**
- HG 826 din 07.11.12 cu privire la aprobarea Regulamentului cu privire la acordului-cadru ca modalitate specială de atribuire a contractului de achiziție publică;
- Hotărârea Guvernului nr. 986 din 10.10.2018 cu privire la aprobarea Regulamentului privind modul de a Registrului de stat al achizițiilor publice format de Sistemul informațional automatizat „Registrul de stat al achizițiilor publice” (MTender);
- Hotărârea Guvernului nr. 985 din 10.10.2018 cu privire la aprobarea Regulamentului privind acreditarea platformelor electronice de achiziții în cadrul Sistemului informațional automatizat „Registrul de stat al achizițiilor publice” (MTender);
- Hotărârea Guvernului nr. 705 din 11.08.2018 cu privire la aprobarea Conceptului tehnic al Sistemului informațional automatizat „Registrul de stat al achizițiilor publice” (MTender);
- Hotărârea Guvernului **nr. 1420 din 28.12.2016** pentru aprobarea Regulamentului privind evidența Listei operatorilor economici calificați;
- Legea Nr. 125 din 02 iunie 2016 pentru aderarea Republicii Moldova la Acordul privind achizițiile publice și la Acordul privind achizițiile publice modificat prin Protocolul de modificare a acestuia.
- Legea nr. 99/2016 privind achizițiile sectoriale (România);
- HG 394/2016 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a prevederilor referitoare la atribuirea contractului sectorial/acordului-cadru din Legea nr. 99/2016 privind achizițiile publice (România);
- Rapoartele anuale de activitate ale Agenției Achiziții Publice pentru anii 2013-2018 (www.tender.gov.md);
- Ghidul Achizițiilor Publice pentru Autoritățile Contractante (www.viitorul.org);
- Ghid pentru atribuirea contractelor de achiziție publică (www.rowater.ro);
- Ghidul achizițiilor publice (www.achizitiipublice.gov.ro);
- Public procurement Guidelines for Goods and Services (www.ogp.gov.ie).
- www.anap.gov.ro/web/acord-cadru;
- www.ec.europa.eu;
- www.eur-lex.europa.eu;

